

คนมอญสามโคก: มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานีเพื่อการบูรณาการการเรียนรู้
กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก
องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี

Khon Mon Sam Khok: The Cultural Heritage of Pathum Thani Province for
Integrating Learning in the Social Studies, Religion, and Culture Learning
Area at Sam Khok School under Pathum Thani Provincial
Administrative Organization

วิภาวรรณ วิมุตติ*

Wiphawan Wimoot

ในตะวัน กำหม่อม

Naitawan Kumhom

สาขาสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม

คณะสังคมศาสตร์และศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยทองสุข

Department of Society, Religion and Culture,

Faculty of Social Sciences and Education, Thongsook College

Corresponding author, e-mail: wiphaphueng@gmail.com*

วันที่รับบทความ (Received): 6 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 26 กุมภาพันธ์ 2569

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted): 2 มีนาคม 2569

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี 2) บูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี กลุ่มผู้ให้ข้อมูล แบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้รู้ เป็นกลุ่มบุคคลที่มีข้อมูลเชิงลึกในด้านความเชื่อของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น ภูมิปัญญา 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นกลุ่มครู นักเรียน ชาวบ้าน ในองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานีและ3)กลุ่มบุคคลทั่วไป เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไปในองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัย เชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต จัดประชุมกลุ่มย่อย และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผลการวิจัยพบว่า 1) มรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี ประกอบด้วย ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี ประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี ศิลปะและการละเล่นของชาวมอญ การแต่งกายของชาวมอญ การแต่งกายของชาวมอญ ภูมิปัญญาของชาวมอญ การสร้างอัตลักษณ์ตัวตนคนมอญ และการรวมกลุ่มทางวัฒนธรรม และการดำรงอัตลักษณ์และตัวตนทางวัฒนธรรมผ่านสมาชิกชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี 2) บูรณาการบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี มุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ ที่บูรณาการระหว่างเนื้อหาวัฒนธรรมมอญสามโคกกับกิจกรรมลงมือปฏิบัติและการเรียนรู้จากชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ มีความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และเกิดความภาคภูมิใจ ในอัตลักษณ์ของตนเอง โดยการออกแบบการเรียนการสอนเน้น 5 ประเด็นหลัก คือ 2.1) ผู้เรียนเป็นสำคัญ 2.2) การกำหนดประเด็นศึกษาอย่างชัดเจน 2.3) การปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยม และจริยธรรม 2.4) การจัดบรรยากาศส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และ 2.5) การรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

คำสำคัญ: คนมอญสามโคก; มรดกทางวัฒนธรรม; การบูรณาการเรียนการสอน

Abstract

This research aimed to 1) study the cultural heritage, beliefs, traditions and rituals, arts and folk games, and indigenous knowledge of the Mon people of Sam Khok and Pathum Thani Province; and 2) integrate learning within the Social Studies, Religion, and Culture learning area at Sam Khok School under the Pathum Thani Provincial Administrative Organization. The informants were selected through purposive sampling and consisted of three groups 1) a group of key informants, comprising individuals with in-depth knowledge of the beliefs, traditions and rituals, arts and folk games, and indigenous knowledge of the Mon people of Sam Khok and Pathum Thani; 2) a practitioner group, consisting of teachers, students, and local community members within the Pathum Thani Provincial Administrative Organization; and 3) a general group, comprising members of the general public within the Pathum Thani Provincial Administrative Organization. This study employed qualitative cultural research methods. The research instruments used for data collection included surveys, interviews, observations, focus group discussions, and workshops.

The research findings revealed that: 1) the cultural heritage, beliefs, traditions and rituals, arts and folk games, and indigenous knowledge of the Mon people of Sam Khok and Pathum Thani consisted of beliefs and rituals of the Mon people of Sam Khok and Pathum Thani; traditions and rituals of the Mon people in Pathum Thani Province; Mon arts and folk games; Mon traditional dress; Mon attire; indigenous knowledge of the Mon people; the construction of Mon identity and cultural group formation; and the preservation of cultural identity through the Federation of Thai-Mon Descendants of Pathum Thani Province. 2) The integration of learning within the Social Studies, Religion, and Culture learning area at Sam Khok School under the Pathum Thani Provincial Administrative Organization focused on developing integrated learning between Mon cultural content and hands-on activities as well as community-based learning. This approach promoted active learner participation, enhanced understanding of local culture, and fostered pride in learners' own identities. The instructional design emphasized five key aspects: 2.1) learner-centered learning; 2.2) clear identification of study themes; 2.3) cultivation of awareness, values, and ethics; 2.4) creation of a learning environment that encouraged creativity; and 2.5) data collection, analysis, and synthesis.

Keywords: Mon People of Sam Khok; Provincial Cultural Heritage; Integrated Teaching

บทนำ

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษามักดำเนินการผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก การจัดกิจกรรมโครงการเชิงนวัตกรรม และกิจกรรมส่งเสริมความตระหนักรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีส่วนช่วยพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์และสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมร่วมสมัย นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ครอบคลุมทั้งการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม พร้อมทั้งปลูกฝังพื้นฐานความเป็นพลเมืองที่ดีและสมรรถนะในการประกอบอาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2549) จากแนวนโยบายดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา เนื่องจากช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้รอบด้านและเต็มศักยภาพ แม้แนวคิดการบูรณาการจะถูกนำมาใช้ในระบบการศึกษาเป็นระยะเวลานาน แต่ผลสัมฤทธิ์ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากการดำเนินการจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ได้แก่ ผู้สอน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และชุมชน อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการยังคงเป็นแนวทางที่เหมาะสมอย่างยิ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากช่วยเชื่อมโยงองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์อย่างเป็นระบบ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชากับประสบการณ์จริง อีกทั้งยังช่วยลดความซ้ำซ้อนของสาระการเรียนรู้ และเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้เวลาเรียน (สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์, 2560)

การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสาระความรู้จากศาสตร์ต่างๆ ทั้งภายในรายวิชาเดียวกันและระหว่างรายวิชา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้จากหลายมิติไปใช้ในการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยคำนึงถึงความสนใจ ความถนัด และศักยภาพของผู้เรียน เพื่อพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ สามารถสร้างสรรค์ผลงานหรือประยุกต์ใช้ความรู้ได้ด้วยตนเอง นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ในทิศทางเดียวกัน เช่น Lardizabal และคณะ (1970) อธิบายว่า การสอนแบบบูรณาการเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ส่งผลต่อการพัฒนาทั้งด้านสติปัญญาและบุคลิกภาพ พร้อมทั้งส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมระหว่างครูและผู้เรียน ขณะที่ ยุวธิดา คำปวน (2560) เห็นว่าการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นแนวทางสำคัญของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาทักษะที่จำเป็น อาทิ การคิดคำนวณ การจัดการความรู้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ภาวะผู้นำ ทักษะชีวิต การทำงาน และทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยสามารถพัฒนาได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง

ในบริบทของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การนำแหล่งเรียนรู้จากชุมชนและมรดกทางวัฒนธรรมมาใช้เป็นฐานการเรียนรู้ ถือเป็นแนวทางที่ช่วยเชื่อมโยงองค์ความรู้กับบริบทท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลุ่มชาติพันธุ์มอญเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาทสำคัญต่อประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยมีถิ่นกำเนิดในบริเวณลุ่มแม่น้ำอิรวดีและสะโตง ประเทศเมียนมา ก่อนจะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยจากปัจจัยทางการเมืองและความขัดแย้งในอดีต ทำให้ชาวมอญกระจายตัวอยู่ในหลายพื้นที่ของประเทศ รวมถึงอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชุมชนมอญตั้งถิ่นฐานอย่างหนาแน่น ชุมชนมอญในอำเภอสามโคกมีลักษณะเด่นด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ซึ่งเป็นอาชีพหลักและสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ควบคู่กับการทำการเกษตรและงานหัตถกรรมอื่นๆ (เหมือนพิมพ์ สุวรรณภาศ, 2558) นอกจากนี้ ชุมชนยังมีการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น ประเพณีแห่ทางหงส์ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ และงาน “เล่าขานตำนานเมืองสามโคก” ซึ่งล้วนสะท้อนความเข้มแข็งในการธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม และสามารถพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับคนรุ่นใหม่ได้อย่างมีศักยภาพ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับชุมชนมอญในอำเภอสามโคกยังมีจำนวนจำกัด เมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นๆ โดยงานศึกษาที่ผ่านมาเน้นเฉพาะบางประเด็น เช่น เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน (พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา, 2542) ซึ่งยังไม่ครอบคลุมภาพรวมของการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมในบริบทการศึกษา

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยเรื่อง คนมอญสามโคก: มรดกทางวัฒนธรรม จังหวัดปทุมธานี เพื่อการบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษากระบวนการสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญสามโคก และแนวทางการนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้สอดคล้องกับหลักสูตรและบริบทท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี
2. เพื่อบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง คนมอญสามโคก: มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานีเพื่อการบูรณาการการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตเนื้อหาออกเป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1.1 การศึกษาประวัติและวิถีวัฒนธรรมชุมชน มุ่งศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวมอญสามโคกและจังหวัดปทุมธานี ครอบคลุมด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น การแต่งกาย ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนอัตลักษณ์และการดำรงชีวิตของชุมชน

1.2 การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ ศึกษาการนำองค์ความรู้ด้านมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญสามโคกไปบูรณาการการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี

1.3 ทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม

ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ แนวคิดทางสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา รวมถึงทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.4 การบูรณาการการสอน นำข้อค้นพบจากการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นการเรียนรู้ ส่งเสริมบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิด วิเคราะห์ การรวบรวม ตรวจสอบ และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ

2. วิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง คนมอญสามโคก: มรดกทางวัฒนธรรมจังหวัดปทุมธานีเพื่อการบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) และการศึกษาภาคสนาม (Field Study) โดยใช้วิธีการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่ม จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงคุณภาพอย่างเป็นระบบ

3. ระยะเวลาการวิจัย กำหนดระยะเวลาการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2569

4. พื้นที่วิจัย พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีชุมชนชาวมอญสามโคก ตั้งถิ่นฐานและมีมรดกทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เหมาะสมต่อการศึกษาเชิงวัฒนธรรมและการบูรณาการการเรียนรู้

5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 10 คน ได้แก่ พระสงฆ์ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้อาวุโส ผู้รู้ประจำชุมชน ครู นักวิชาการอิสระ และผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้เชิงลึกด้านความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะ การละเล่น และภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคก 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ได้แก่ ครู นักเรียน และชาวบ้านในพื้นที่สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี 3) กลุ่มบุคคลทั่วไป (Purposive Informants) ได้แก่ ประชาชนทั่วไปในพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี จำนวน 10 คน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ (ในตะวัน กำหอม, 2559) มีรายละเอียดดังนี้ 6.1 แบบสำรวจ ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมศิลปะและการละเล่น การแต่งกาย ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี 6.2 แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนด 2) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกแบบเปิดกว้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้รู้ในชุมชน (ภาสกร จวนสง, 2563) 6.3 แบบสังเกต แบ่งเป็น 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม 6.4 การสนทนากลุ่ม ใช้เพื่อรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากกลุ่มผู้รู้ ผู้นำชุมชน ครู และตัวแทนชุมชน และ 6.5 การประชุมเชิงปฏิบัติการ ใช้เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปบูรณาการจัดการเรียนรู้

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ 1) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และข้อมูลจากชุมชน 2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยยึดแนวความคิดการมองชุมชนแบบองค์รวม (Holistic Approach) ตามแนวคิดของ ในตะวัน กำหอม (2559)

8. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 8.1 การจัดทำข้อมูล ดำเนินการบันทึก จัดหมวดหมู่ ถอดเทป และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) และ 8.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์แบบอุปนัยเชิงวิเคราะห์ (Analytic Induction) 2) การวิเคราะห์โดยการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) (ในตะวัน กำหอม, 2559)

9. การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยเชื่อมโยงข้อมูลภาคสนามกับกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมภาพประกอบเพื่อสะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนมอญสามโคกอย่างเป็นระบบ

สรุปผลการวิจัย

1. มรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปะ และภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและจังหวัดปทุมธานี

1.1 ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวมอญสามโคกและจังหวัดปทุมธานี ชาวมอญสามโคกและจังหวัดปทุมธานีเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีระบบความเชื่อเกี่ยวกับบรรพบุรุษฝังรากลึกอยู่ในวิถีชีวิต โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษหรือที่เรียกว่า “ผีมอญ” ซึ่งถือเป็นผู้คุ้มครองดูแลลูกหลานและครอบครัว ความเชื่อนี้ทำให้อ่อนการประกอบกิจกรรมสำคัญใดๆ สมาชิกในครอบครัวจะต้องมีการบอกกล่าวหรือขออนุญาตผีมอญเพื่อความเป็นสิริมงคล พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีมอญมีหลายรูปแบบหนึ่งในพิธีสำคัญ คือ การจัดทำห่อผ้าผีมอญ ซึ่งมีกวางไผ่บนเสาเอกของเรือน ภายในห่อผ้าประกอบด้วยเครื่องแทนสัญลักษณ์ของบรรพบุรุษ เช่น ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ผ้าสีแดงและสีขาว เครื่องประดับ และภาชนะดินเผาบรรจุข้าวเหนียว เงิน และข้าวตอกดอกไม้ พิธีรับผีจะประกอบขึ้นเมื่อบิดามารดาถึงแก่กรรม โดยบุตรชายคนโตเป็นผู้ทำหน้าที่เชิญผีร่วมกับคนทรง หลังจากนั้นครอบครัวจะต้องดูแลรักษาห่อผ้า ดังกล่าวอย่างระมัดระวัง เนื่องจากเชื่อว่าการละเลยอาจนำมาซึ่งความเจ็บป่วยหรือความโชคร้าย

นอกจากนี้ยังมีประเพณีทำบุญผีกระเจาด ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองเด็ก โดยเฉพาะบุตรคนแรกของครอบครัว พิธีมักจัดขึ้นเมื่อเด็กมีอายุประมาณสองขวบครึ่ง พ่อแม่จะเตรียมอาหารคาวหวานกระเจาดसान และนิมนต์พระสงฆ์รวมถึงแม่ผีมาร่วมประกอบพิธี สะท้อนความเชื่อด้านการดูแลปกป้องสุขภาพและความอยู่เย็นเป็นสุขของเด็ก อีกพิธีหนึ่งที่มีความสำคัญต่อชุมชน คือ พิธีออกฮ้อยปะจู้ หรือ ยู่ปะจู้ ซึ่งเป็นพิธีสักการะศาลเจ้าประจำหมู่บ้านเพื่อความสงบสุขและความเป็นสิริมงคลของชุมชน พิธีนี้จัดขึ้นหลังเทศกาลสงกรานต์ โดยชื่อเรียกอาจแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ เครื่องประกอบพิธี ได้แก่ ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า กล้วย มะพร้าว และขนมพื้นบ้าน รวมถึงกิจกรรมการร้องรำทำเพลง การเล่นผี และพิธีสะเดาะเคราะห์ ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ วิญญาณ และชุมชน จากการศึกษาพบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวมอญมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน อีกทั้งยังเป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญในพื้นที่อำเภอสามโคกและจังหวัดปทุมธานี

1.2 ประเพณีและพิธีกรรมของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี ประเพณีของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อเนื่องมาอย่างยาวนาน สะท้อนความศรัทธาทางพุทธศาสนา ความเชื่อในบรรพบุรุษ และความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน โดยประเพณีส่วนใหญ่มักเกี่ยวข้องกับช่วงเทศกาลสำคัญ เช่น เทศกาลสงกรานต์และออกพรรษา ประเพณีเปิงสงกรานต์ หรือการทำข้าวแช่ ถือเป็นพิธีกรรมสำคัญในช่วงสงกรานต์ ข้าวแช่ของชาวมอญมีขั้นตอนการเตรียมที่

ละเอียดย่อนและพิธีพิธีกัน ตั้งแต่การหุง การอบข้าวด้วยดอกมะลิ ไปจนถึงการจัดเตรียมเครื่องเคียงหลากหลายชนิด ข้าวแช่จะถูกนำไปบูชาที่ศาลเพียงตา ขณะเดียวกันก็ถวายแด่พระสงฆ์และมอบให้ญาติผู้ใหญ่ เพื่อแสดงความเคารพและเชื่อมสัมพันธ์ในครอบครัว นอกจากนี้ยังมีประเพณีก่อพระเจดีย์ทราย ซึ่งเป็นกิจกรรมทางศาสนาที่มุ่งเน้นการสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันก่อเจดีย์ทราย และประดับตกแต่งอย่างสวยงาม ปัจจุบันมีการปรับปรุงแบบให้เหมาะสมกับบริบทสังคมร่วมสมัย ประเพณีแห่ทางหงส์หรือธงตะขาบ เป็นอีกประเพณีที่สะท้อนความศรัทธาทางพุทธศาสนาและตำนาน ความเชื่อของชาวมอญ โดยมีการแห่ขบวนและนำธงไปประดิษฐานภายในวัดเพื่อความเป็นสิริมงคล ขณะที่ในช่วงออกพรรษายังมีประเพณีมอญคั้ง การตักบาตรทางน้ำ และพิธีกรรมอื่นๆ ซึ่งล้วนสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา วิถีชีวิต และสังคมของชาวมอญในจังหวัดปทุมธานี

1.3 ศิลปะและการละเล่นของชาวมอญ ศิลปะการแสดงและการละเล่นของชาวมอญมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดอัตลักษณ์และความสามัคคีของชุมชน วงปีพาทย์มอญในประเทศไทยมีพัฒนาการมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา และมีบทบาทในราชสำนักไทยมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่ จังหวัดปทุมธานีและอำเภอสามโคก ซึ่งปรากฏารายนามครูดนตรีมอญหลายท่านที่ได้รับการยอมรับในสังคมไทย มอญรำ หรือที่เรียกในภาษามอญว่า “ปัวสะเป้น” เป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านที่ใช้แสดงในงานมงคล และงานประเพณีต่างๆ การแสดงประกอบด้วยท่ารำแม่บทและเพลงพื้นบ้าน โดยมีวงปีพาทย์มอญเป็นองค์ประกอบหลัก นอกจากนี้ยังมีการละเล่นและกีฬาพื้นบ้าน เช่น ประเพณีแข่งลูกหนู และสะบ้ามอญ ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและสืบทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น

1.4 การแต่งกายของชาวมอญ การแต่งกายของชาวมอญสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และความเหมาะสมกับบริบทพิธีกรรม ผู้ชายมอญนิยมสวมผ้าถุงแบบพื้นเมือง เสื้อคอกลม และผ้าสไบ ในงานพิธี ขณะที่ผู้หญิงสวมผ้าถุงลวดลายละเอียด เสื้อคอกลม และเครื่องประดับโลหะ พร้อมการเกล้าผมอย่างประณีต การแต่งกายเหล่านี้สะท้อนถึงสถานภาพทางสังคมและความมั่งคั่งตามคติวัฒนธรรมมอญ

1.5 ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคก ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวมอญสามโคกโดดเด่นด้านงานหัตถกรรมดินเผา โดยเฉพาะการผลิตตุ่มสามโคก ซึ่งมีคุณสมบัติในการเก็บความเย็นได้ดี นอกจากนี้ยังมีการผลิตอิฐมอญที่มีความแข็งแรงทนทาน ใช้ในการก่อสร้างศาสนสถานและสิ่งปลูกสร้างมาตั้งแต่อดีต ภูมิปัญญาเหล่านี้สะท้อนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

1.6 การสร้างอัตลักษณ์และการรวมกลุ่มทางวัฒนธรรมของชาวมอญ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและนโยบายของรัฐชาติส่งผลให้วัฒนธรรมมอญบางส่วนถูกกลืนกลาย อย่างไรก็ตาม ชาวมอญในจังหวัดปทุมธานียังคงพยายามรักษาอัตลักษณ์ของตนผ่านการรวมกลุ่มและการจัดตั้งสมาคมชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี เพื่ออนุรักษ์ พื้นฟู และเผยแพร่วัฒนธรรมมอญอย่างเป็นระบบ

1.7 การธำรงอัตลักษณ์ผ่านสมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 สมาพันธ์ได้ดำเนินกิจกรรมด้านภาษา อาหาร การแต่งกาย การแสดง และพิธีกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชาวมอญ กิจกรรมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงชุมชน การถ่ายทอดความรู้ และการสร้างความตระหนักรู้แก่สังคมโดยรวม

2. การบูรณาการการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยเชื่อมโยงเนื้อหาวัฒนธรรมมอญสามโคกเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการเรียนรู้จากชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น เข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น และเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง การออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้ความสำคัญกับประเด็นหลัก

5 ประการ ดังนี้ 1) การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการแสวงหาความรู้ผ่านกิจกรรมสำรวจชุมชนและการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชน การทดลองประกอบอาหารมอญ และการสาธิตหรือเรียนรู้พิธีกรรมพื้นบ้าน อาทิ การทำห่อผ้าฝัอมอญ หรือการประดิษฐ์ธงตะขาบ 2) การกำหนดประเด็นการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและชัดเจน เนื้อหาการเรียนรู้ครอบคลุมมิติสำคัญของวัฒนธรรมมอญ ได้แก่ ความเชื่อและพิธีกรรม (ผีบรรพบุรุษ พิธีรับผี ประเพณีทำบุญผีกระเจาด และพิธีฮ้อยปะจู้) ประเพณีสำคัญ (เทศกาลสงกรานต์ ออกพรรษา เป็งสงกรานต์ และการแห่ธงตะขาบ) ศิลปะและการละเล่น (ปีพาทย์มอญ มอญรำ สะบ้ามอญ และลูกหนู) การแต่งกาย และเครื่องประดับ (ผ้าถุง เสื้อ สไบ และเครื่องประดับพื้นเมือง) รวมถึงภูมิปัญญาชุมชน (ตุ่มสามโคก อัฐมอญ และเรือกระแซง) ตลอดจนบทบาทของสมาพันธ์ชาวมอญในจังหวัดปทุมธานีในการธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม 3) การปลูกฝังค่านิยม จิตสำนึก และคุณธรรมจริยธรรม การจัดการเรียนรู้มุ่งเสริมสร้างความเคารพในความเชื่อและประเพณีของตนเองและผู้อื่น พร้อมทั้งปลูกฝังความรับผิดชอบต่อการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาและมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น 4) การจัดบรรยายภาคการเรียนรู้ที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ กิจกรรมการเรียนรู้เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม เช่น การฝึกปฏิบัติรำมอญ การบรรเลงปีพาทย์ การจำลองพิธีกรรมพื้นบ้าน และการจัดกิจกรรมทำบุญผีกระเจาด ควบคู่กับการเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และตั้งคำถามเกี่ยวกับความเชื่อ ศิลปะ และภูมิปัญญาของมอญ 5) การรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างมีระบบผู้เรียนฝึกทักษะการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้หลากหลาย เช่น วัด ชุมชน หนังสือ เอกสารวิชาการ และสื่อออนไลน์ พร้อมทั้งเรียนรู้การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตประจำวัน ก่อนนำมาสังเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบผลงานสร้างสรรค์ เช่น นิทรรศการ วิดีทัศน์ หรือหนังสือรวบรวมประเพณี

รูปแบบการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ใช้แนวทางบูรณาการกิจกรรมเชิงปฏิบัติ ร่วมกับการเรียนรู้จากชุมชน แบ่งออกเป็น 5 ชั่วโมงหลัก ได้แก่ ชั่วโมงที่ 1 บทนำและการสร้างความสนใจ ผู้เรียนเรียนรู้ที่มาและบริบทของชาวมอญสามโคกผ่านภาพถ่าย วิดีโอ และการอภิปรายร่วมกัน ชั่วโมงที่ 2 ความเชื่อและพิธีกรรมผู้เรียนสามารถอธิบายลักษณะความเชื่อและบทบาทของพิธีกรรมที่มีต่อครอบครัวและชุมชนมอญ ชั่วโมงที่ 3 ศิลปะและการละเล่น ผู้เรียนเรียนรู้และทดลองปฏิบัติกิจกรรมด้านศิลปะการแสดง เช่น มอญรำ และการละเล่นสะบ้ามอญ เพื่อเข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรม ชั่วโมงที่ 4 การแต่งกายและภูมิปัญญาชุมชนผู้เรียนทำความเข้าใจความหมายเชิงสัญลักษณ์ของการแต่งกายมอญ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ตุ่มสามโคกและอัฐมอญ ชั่วโมงที่ 5 การสร้างอัตลักษณ์และการสังเคราะห์ความรู้ ผู้เรียนจัดทำโครงงานกลุ่ม เช่น แบบจำลองพิธีกรรม การจัดนิทรรศการ และการนำเสนอผลงาน พร้อมทั้งเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมมอญ

สื่อ แหล่งการเรียนรู้ และการประเมินผล สื่อและแหล่งการเรียนรู้ประกอบด้วยวิดีโอเกี่ยวกับ พิธีกรรมและมอญรำ ภาพถ่าย วัสดุของจริง แผนที่ชุมชน หนังสือและบทความวิชาการ รวมถึงผู้รู้ในชุมชน การประเมินผลใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การประเมินผลงานกลุ่ม แบบทดสอบความรู้ และการเขียนสะท้อนคิด เพื่อประเมินทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณค่าทางวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. มรดกทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม ศิลปะและการละเล่น ภูมิปัญญาของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี

การอนุรักษ์วัฒนธรรมมอญในจังหวัดปทุมธานี: ความเชื่อ ประเพณี ศิลปะ และภูมิปัญญา
 ชาวมอญสามโคกและปทุมธานีเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ให้ความสำคัญกับบรรพบุรุษและความเชื่อเกี่ยวกับ
 ผีมอญ ซึ่งถือเป็นผู้ปกป้องรักษาลูกหลานและคอยคุ้มครองครอบครัว การจัดพิธีกรรมต่างๆ เช่น ห่อผีมอญ
 พิธีรับผี และทำบุญผีกระเจาด แสดงถึงความเชื่อในการปกป้องลูกหลานและรักษาสมดุลทางจิตใจของ
 ชุมชน นอกจากนี้ พิธีฮ้อยปะจู้/ฮ้อยปะจู้ ยังสะท้อนวิถีความเชื่อที่เชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับวิญญาณและ
 สร้างความสมานฉันท์ในชุมชน ชาวมอญในจังหวัดปทุมธานีสืบทอดประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา
 และความเชื่อบรรพบุรุษอย่างต่อเนื่อง เช่น ประเพณีเปิงสงกรานต์ การทำข้าวแช่บูชาเทพยดาและพระสงฆ์
 ก่อพระเจดีย์ทราย เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชน แห่ธงตะขาบ/หางหงส์ เพื่อบูชาพุทธศาสนา ประเพณี
 มอญคั่ง การแห่พระและเล่นเรือ และ ตักบาตรน้ำผึ้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมทางศาสนาที่สะท้อนความศรัทธา
 และความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน ในด้านศิลปวัฒนธรรม ชาวมอญมี ปี่พาทย์มอญ ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัย
 กรุงศรีอยุธยาและเป็นองค์ประกอบสำคัญของงานมหรสพ มอญรำ (ปี่ฮ้อยเป็น) รำโดยหญิงสาวใช้ในงาน
 มงคลและงานรื่นเริง ลูกหนู การละเล่นประเพณีสำหรับถวายเพลิงพระเถระ และสะบ้ามอญ กีฬาและ
 การละเล่นพื้นบ้านที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพศและรุ่น ช่วยรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมและเสริมสร้าง
 ความสามัคคีในชุมชน การแต่งกายของชาวมอญสะท้อนเอกลักษณ์และความเหมาะสมตามพิธีกรรม
 ผู้ชายสวมผ้าถุง “เกล็ด” เสื้อคอกลมแขนทรงกระบอกและสไบ ส่วนผู้หญิงสวมผ้าถุง “หนินห์” เสื้อคอกลม
 แขนสั้นหรือแขนยาว พร้อมเกล้ามวยและเครื่องประดับโลหะ การแต่งกายเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ของ
 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและบ่งบอกสถานภาพทางสังคม ภูมิปัญญาของชาวมอญสะท้อนความสามารถ
 ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาชุมชน เช่น ตุ่มสามโคก ภาชนะดินเผาเก็บน้ำเย็น และอิฐมอญ
 ใช้ก่อสร้างบ้าน วัด และเจดีย์ ทั้งสองประเด็นสะท้อนความคิดสร้างสรรค์และคุณค่าทางเศรษฐกิจและ
 วัฒนธรรม เพื่อรักษาอัตลักษณ์และตัวตนทางวัฒนธรรม ชาวมอญปทุมธานีได้ก่อตั้ง สมาพันธ์ชาวไทยเชื้อ
 สายรามัญจังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 โดยดำเนินกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ภาษาและหนังสือ,
 เผยแพร่อาหารท้องถิ่น ส่งเสริมเครื่องแต่งกายและผ้าปัก ฟันฟูการละเล่นและการรำ และดำรงรักษา
 ประเพณีและพิธีกรรม (สมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี, 2553-ปัจจุบัน) กิจกรรมเหล่านี้
 ช่วยสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์และสืบทอดวัฒนธรรมมอญให้คงอยู่ต่อไป อัตลักษณ์และมรดกทาง
 วัฒนธรรมของชาวมอญสามโคกและปทุมธานี ผลการวิจัยชี้ว่า ชาวมอญให้ความสำคัญกับ ความเชื่อเกี่ยวกับ
 ผีบรรพบุรุษและพิธีกรรมต่างๆ เช่น ห่อผีมอญ พิธีรับผี และทำบุญผีกระเจาด ซึ่งสะท้อนถึงความพยายาม
 ในการรักษาสมดุลทางจิตใจของชุมชน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ (ศิริดา เทียนขาว,
 2563) นอกจากนี้ ประเพณีที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา เช่น การทำข้าวแช่บูชาเทพยดา ก่อพระเจดีย์ทราย
 และตักบาตรน้ำผึ้ง แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาและความสัมพันธ์ทางสังคมที่แน่นแฟ้นของชุมชนในด้าน
 ศิลปวัฒนธรรม เช่น ปี่พาทย์มอญ รำมอญ ลูกหนู และสะบ้ามอญ เป็น สื่อของอัตลักษณ์วัฒนธรรมและ
 การสร้างความสามัคคี การแต่งกายและภูมิปัญญา เช่น ตุ่มสามโคก อิฐมอญ และภาชนะดินเผา เป็นตัวอย่าง
 ของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์ ทั้งยังสะท้อนถึงคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของ
 ชุมชน การก่อตั้งสมาพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 เป็นกลไกสำคัญใน
 การ สืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมส่งเสริมภาษา อาหาร เครื่องแต่งกาย การละเล่น และ
 พิธีกรรม ทำให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง การบูรณาการการเรียนรู้และ
 การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลวิจัยอื่นๆ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ท้องถิ่นในพื้นที่ล้านนาและภาคอื่นๆ
 (วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ, 2560; พระวีรศักดิ์ จันทวิโส, 2561) พบว่า การเรียนรู้แบบบูรณาการ
 ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญา วัฒนธรรม และทักษะ สามารถสร้างความเข้าใจเชิงลึกให้กับผู้เรียน และนำไปสู่

การสร้างทักษะการวางแผน การแก้ปัญหา และความคิดสร้างสรรค์ การศึกษาการบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยววิถีไทย การแสดงหนังตะลุง และเส้นทางท่องเที่ยวไทหล่ม พบว่าการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น สามารถสร้างประสบการณ์เรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภูมิปัญญาชุมชน (ธารณี นวสันธิ, 2561; สกาวรัตน์ บุญวรรณ, 2563) การอนุรักษ์ภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน งานวิจัยในพื้นที่อื่น เช่น บ้านหินสาง จังหวัดขอนแก่น และชุมชนของ จังหวัดจันทบุรี (วีรณช วอนแก่นน้อย, 2560; เชษฐณรงค์ อรชุน, 2561) ชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญในการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการปลูกสมุนไพรรักษาพื้นบ้าน ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนยังช่วยสร้าง ความยั่งยืนและสืบทอดวัฒนธรรม จากรุ่นสู่รุ่นผลการวิจัยของภาสกร จวนสง (2563) ยืนยันว่า ศักยภาพชุมชนและสภาพแวดล้อมเชิงกายภาพ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะเมื่อมีการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยวและกิจกรรมที่สอดคล้องกับ วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ชวามอยสามโคกและปทุมธานีให้ความสำคัญกับบรรพบุรุษและผีมอญซึ่งถือเป็นผู้คุ้มครองครอบครัว การจัดพิธีกรรม เช่น ห่อผีมอญ, พิธีรับผี, ทำบุญผีกระเจา และฮ้อยปะจู้/ยูปะจู้ แสดงถึงการรักษาสมดุลทางจิตใจและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับวิญญาณ ประเพณีทางพุทธศาสนา เช่น เปิงสงกรานต์, ก่อพระเจดีย์ทราย, แห่ธงตะขาบ/หางหงส์, มอญคั่ง และตักบาตรน้ำผึ้ง สะท้อนความศรัทธาและความสามัคคีในชุมชน ศิลปะและการละเล่นชวามอยมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่โดดเด่น ได้แก่ ปี่พาทย์มอญ ใช้ในงานมหรสพ มอญรำ (ปี่พาทย์มอญ) รำโดยหญิงสาวในงานมงคลและงานรื่นเริง ลูกหนู การละเล่นประเพณีถวายเพลิงพระเถระเสบบ้ามอญ กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน กิจกรรมเหล่านี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพศและรุ่น และรักษาอัตลักษณ์ชุมชน การแต่งกายและภูมิปัญญา การแต่งกาย: ผู้ชายสวมผ้าถุง “เกล็ด” เสื้อคอกลมแขนทรวงกระบอก สไบสีขาวม้า ผู้หญิงสวมผ้าถุง “หินินห์” เสื้อคอกลม แขนสั้น/ยาว พร้อมเกล้ามวยและเครื่องประดับโลหะ ภูมิปัญญา: เช่น ตุ่มสามโคก (ภาชนะดินเผาเก็บน้ำเย็น) และอิฐมอญสำหรับก่อสร้างบ้าน วัด และเจดีย์ สะท้อนความสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ การอนุรักษ์วัฒนธรรม สมพันธ์ชาวไทยเชื้อสายรามัญจังหวัดปทุมธานี (พ.ศ. 2553-ปัจจุบัน) ดำเนินกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์ภาษา อาหารท้องถิ่น เครื่องแต่งกาย การละเล่น และประเพณี การเชื่อมโยงกับทฤษฎีทางสังคม ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ สังคมเหมือนร่างกาย มีสถาบันต่างๆ (ครอบครัว ศาสนา การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ) ทำหน้าที่รักษาความสมดุล พิธีกรรมและประเพณีของชวามอยทำหน้าที่สมานความสัมพันธ์ทางสังคมและบำรุงรักษาความสมดุล ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ความงามในศิลปะและวัฒนธรรมมอญ สะท้อนทั้ง วัตถุพิสัย, จิตพิสัย และสัมพันธ์วิสัย การละเล่น รำมอญ และปี่พาทย์มอญ แสดงถึงความงามและคุณค่าทางสุนทรียะ ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมมอญเกิดการแลกเปลี่ยนและปรับตัวผ่านการอพยพ การค้าขาย และการติดต่อกับชุมชนใกล้เคียง การแพร่กระจายของวัฒนธรรมสามารถอธิบายได้ตามหลักภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ ชุมชนมอญมีการปรับใช้สิ่งใหม่ๆ ผ่านขั้นตอน Awareness → Interest → Evaluation → Trial → Adoption การยอมรับสิ่งใหม่ขึ้นอยู่กับลักษณะสิ่งใหม่และลักษณะของประชากร เช่น ความเหมาะสม ราคา ความง่ายในการใช้ และประโยชน์

2. บูรณาการบูรณาการการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนสามโคก องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี

การบูรณาการการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งผลให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสนใจในการเรียนรู้มากขึ้น โดยกิจกรรมที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติ เช่น การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ การทดลองทำอาหารมอญ และการสาธิต พิธีกรรม เช่น การทำห่อหมกหรือธงตะขาบ ทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์จริงและเข้าใจบริบท วัฒนธรรมมอญสามโคกอย่างลึกซึ้ง การกำหนดประเด็นการเรียนรู้อย่างชัดเจน ครอบคลุมความเชื่อและ พิธีกรรม ประเพณีสำคัญ ศิลปะและการละเล่น การแต่งกายและเครื่องประดับ รวมถึงภูมิปัญญาชุมชน ทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมกับชีวิตประจำวัน และเห็นความสัมพันธ์ระหว่าง ความเชื่อ ศิลปะ วัฒนธรรม และบทบาทของชุมชนได้อย่างชัดเจน ผลการเรียนรู้การสอนแต่ละชั่วโมง สะท้อนถึงความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนี้ ชั่วโมงที่ 1 บทนำและสร้างความสนใจ: นักเรียนสามารถระบุที่มาและบริบทของชาวมอญสามโคก พร้อมอธิบายลักษณะเด่นของวัฒนธรรมมอญได้ ชั่วโมงที่ 2 ความเชื่อและพิธีกรรม: นักเรียนเข้าใจบทบาทของพิธีกรรมต่อครอบครัวและชุมชน และสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อกับชีวิตประจำวัน ชั่วโมงที่ 3 ศิลปะและการละเล่น: นักเรียนสามารถเรียนรู้และทดลองรำมอญ เล่นสะบ้ามอญ และเข้าใจศิลปะการละเล่นมอญอย่างเป็น รูปธรรม ชั่วโมงที่ 4 การแต่งกายและภูมิปัญญา: นักเรียนเข้าใจสัญลักษณ์ของเครื่องแต่งกายมอญ และ ตระหนักถึงภูมิปัญญาชุมชน เช่น ตุ่มสามโคก และอิฐมอญ ชั่วโมงที่ 5 การสร้างอัตลักษณ์และสังเคราะห์: นักเรียนสามารถรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสร้างผลงาน เช่น แบบจำลองพิธีกรรม นิทรรศการ หรือแผนภูมิวัฒนธรรม พร้อมแสดงความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเองและชุมชน สื่อ และแหล่ง การเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งวิดีโอ ภาพถ่าย ของจริง แผนที่ชุมชน หนังสือ บทความวิจัย และผู้รู้ในชุมชน ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงองค์ความรู้ได้รอบด้าน และสามารถวิเคราะห์ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ การประเมินผลโดยใช้แบบสังเกต การประเมินผลงานกลุ่ม แบบทดสอบความรู้ และการเขียนสะท้อนคิด แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนไม่เพียงมีความรู้ความเข้าใจ แต่ยังมีทักษะการปฏิบัติ การวิเคราะห์ และคุณค่าทาง วัฒนธรรม ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เช่น การเรียนรู้นอกห้องเรียน การจัดนิทรรศการ และการใช้เทคโนโลยีเสริม ทำให้กระบวนการเรียนรู้มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การบูรณาการการเรียนรู้ที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เช่น การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ การทดลอง ทำอาหาร การสาธิตพิธีกรรม ทำให้ผู้เรียนเข้าใจวัฒนธรรมได้ลึกซึ้งและเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตประจำวัน (วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และ ขวลิต ขอดศิริ, 2560) การเรียนรู้แบบบูรณาการครอบคลุมความเชื่อ พิธีกรรม ประเพณี ศิลปะ การละเล่น การแต่งกาย และภูมิปัญญาชุมชน ทำให้ผู้เรียนสามารถสังเคราะห์ความรู้ และสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้หลากหลาย เช่น วิดีโอ ภาพถ่ายของจริง แผนที่ ชุมชน และผู้รู้ในชุมชน ส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการวิเคราะห์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ การอนุรักษ์และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในลำนานา เช่น วัดศรีสุพรรณ บ้านถวาย บ้านป่าตาล เป็นแหล่งที่นิตตสนใจและสามารถนำไปบูรณาการในการเรียนการสอน (วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และ ขวลิต ขอดศิริ, 2560) การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการช่วยสร้างทักษะ การวางแผน ทำงานเป็นทีม และแก้ปัญหา ทั้งงานเดี่ยว งานคู่ และงานกลุ่ม การเผยแพร่และสร้าง จิตสำนึกร่วมของชุมชน ช่วยให้เยาวชนเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาและประเพณีท้องถิ่น การจัดการป่า ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืน ชุมชนบ้านหินฮาวมีส่วนร่วมสูงในการจัดการป่าชุมชน เช่น การปลูกพืชสมุนไพร และการทำพิธีการบวชป่า (วีรณัฐ วอนแก่นน้อย, 2560) การมีส่วนร่วมของชุมชน ช่วยสร้างความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นอัตลักษณ์ท้องถิ่น เช่น ไทหล่ม ตะกั่วป่า พระนครศรีอยุธยา สามารถสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม เช่น ทำอาหารพื้นถิ่น แต่งกายชุด

ประจำถิ่น และกิจกรรมประเพณี (ทิวาพรรณ ศิริเจริญ, 2560; สกาวรัตน์ บุญวรรณ, 2563; ธารนิ นวสันต์, 2561) นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงจากการเข้าร่วมกิจกรรม สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้ภูมิปัญญาชุมชน และเกิดความยั่งยืนต่อเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การบูรณาการการเรียนรู้ และวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในวิชาสังคมศึกษาและศิลปวัฒนธรรม ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ (พระวิรัชศักดิ์ จันทวิโส, 2561) การบูรณาการกิจกรรมกับการท่องเที่ยวและการแสดงศิลปวัฒนธรรม เช่น หนึ่งตะลุง รำมอญ ทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงและเชื่อมโยงกับชุมชน (ดุสิตธร งามยิ่ง, 2561) การสืบทอดความเชื่อและประเพณี ชุมชนชาวมอญสามโคกยังคงรักษาความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษและพิธีกรรมสำคัญ จำนวน 36 พิธีกรรม (ศิรดา เทียนขาว, 2563) การสืบทอดวัฒนธรรมเกิดขึ้นทั้งในครอบครัว ชุมชน และผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ด้านการเรียนการสอน ควรบูรณาการวัฒนธรรมมอญสามโคกและปทุมธานีในกลุ่มสาระสังคมศึกษา โดยใช้การเรียนรู้จากชุมชนและการลงมือปฏิบัติ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นของผู้เรียน

1.2 ด้านหลักสูตรท้องถิ่น ควรพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ครอบคลุมความเชื่อ ประเพณี ศิลปะการละเล่น การแต่งกาย และภูมิปัญญามอญ ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่และใช้ได้อย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ชุมชน วัด และสมาพันธ์ชาวมอญ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และสืบสานวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

1.4 ด้านการอนุรักษ์และเผยแพร่ ควรรวบรวมและจัดทำข้อมูลวัฒนธรรมมอญในรูปแบบเอกสารและสื่อดิจิทัล เพื่อป้องกันการสูญหายและเพิ่มการเข้าถึงของเยาวชนและสาธารณชน

1.5 ด้านการต่อยอดอย่างยั่งยืน ควรนำวัฒนธรรมมอญไปต่อยอดเชิงสร้างสรรค์ เช่น การเรียนรู้นอกห้องเรียนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงคุณค่าและอัตลักษณ์ดั้งเดิม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายพื้นที่ศึกษาไปยังชุมชนชาวมอญในอำเภออื่นของจังหวัดปทุมธานี หรือจังหวัดใกล้เคียง เพื่อเปรียบเทียบความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม และเพิ่มความครอบคลุมของข้อมูลในการบูรณาการการเรียนรู้

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงทดลองหรือวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อศึกษาผลของการบูรณาการมรดกทางวัฒนธรรมมอญต่อความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2.3 ควรศึกษาการพัฒนาสื่อการเรียนรู้และนวัตกรรมทางการศึกษา เช่น สื่อดิจิทัล ชุดกิจกรรม หรือแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ ที่เชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรมมอญกับการเรียนรู้ในสถานศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และความยั่งยืนของการจัดการเรียนรู้

บรรณานุกรม

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.(2549). *แผนการศึกษา แห่งชาติฉบับที่ 9. พ.ศ. 2545-พ.ศ. 2549.*

กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.).

- เชษฐ์ณรัช อรชุน. (2561). แนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านสมุนไพรโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดตะเคียนทอง (เพชรบูรณ์) อำเภอเขาชัยนาท จังหวัดจันทบุรี. *รายงานการวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี*.
- ดุสิตธร งามยิ่ง, (2561) รำมอญ: ความเป็นมาและการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 8(2): 31-41.
- ทิวาวรรณ ศิริเจริญ กันหา. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วย หล้าเครือ อำเภอน้ำหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 10(3), 100-111.
- ธารณี นวสันธิ์. (2561). แนวทางการบูรณาการรูปแบบการท่องเที่ยวจากฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยววิถีไทยอย่างสร้างสรรค์ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *รายงานการวิจัย, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ*
- ไนตะวัน กำหอม. (2559). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์และวัฒนธรรมศาสตร์*. มหาสารคาม: โรงพิมพ์ที่คอมมหาสารคาม.
- พระวีระศักดิ์ จันทวิโส. (2561). *การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิชาสังคมศึกษา*. *วารสารมหาจุฬาลงกรณ*, 8(2), 85-92.
- พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา. (2542). เอกลักษณะทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ: ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยามหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา, คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- ภาสกร จวนสง. (2563). การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนบ้านท่าล่าง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร. *วิทยานิพนธ์วางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต แผน ก แบบ ก 1, ภาควิชาการออกแบบและวางแผนชุมชนเมือง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร*
- ยุวธิดา คำปวน. (2560). การบูรณาการ: เส้นทางแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. *วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา*, 8(1). 25-38.
- วรวิทย์ นิเทศศิลป์ และชวลิต ขอดศิริ. (2560). การบูรณาการการเรียนการสอนด้วยวิธีการทานูบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นล้านนา. *รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*
- วีรณัฐ วอนแก่นน้อย และคณะ. (2560). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการป่าชุมชนบ้านหินขาวอำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ศิริดา เทียนขาว และฉัตรศิริ กลั่นเนียม. (2563). ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษของชุมชนชาวมอญ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วิจัยราชภัฏพระนคร*, 15(2), 334-346.
- สกาวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ. (2563). ย้อนอดีต มองปัจจุบัน กำหนดอนาคต: ทิศทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าตะกั่วป่าผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 10(2), 127-140.

- สกาวรรัตน์ บุญวรรณ. (2563). *การยกระดับท้องถิ่นตามแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งในภาคใต้ ปีงบประมาณ 2563-2565*. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (2560). กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน ในกระบวนการวิชา CEE2205 (ความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็ก). *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์*, 32(2): 1-8.
- เหมือนพิมพ์ สุวรรณภาศ. (2558). *มรดกทางวัฒนธรรม: การสร้างตัวตนคนมอญสามโคก จังหวัดปทุมธานี*. คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Lardizabal, Amparo S. and Others. (1970). *Methods and Principles of Teaching Quezon City*. n.p.: Alemar-Phoenix.